

CONTE VE, MENTIDA VA

**Una proposta didàctica de literatura oral
per a cicle superior de primària i ESO**

Proposta d'activitats

- Juguem a explicar contes*
- Conte ve, mentida va*

Crèdits

Activitats *Conte ve, mentida va*: Roser Ros

Activitats *Juguem a explicar contes*: Benecé Produccions SL

Edició: Benecé Produccions SL

Coordinació: Servei d'Immersió i Ús de la Llengua

Dipòsit legal: B-25956-2009

Març 2009

 Generalitat de Catalunya
Departament d'Educació

Els continguts d'aquesta publicació estan subjectes a una llicència de Reconeixement-No comercial-Compartir 2.5 de Creative Commons. Se'n permet còpia, distribució i comunicació pública sense ús comercial, sempre que se'n citi l'autoria i la distribució de les possibles obres derivades es faci amb una llicència igual a la que regula l'obra original. La llicència completa es pot consultar a: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/deed.ca>

PROPOSTA D'ACTIVITATS: JUGUEM A EXPLICAR CONTES

1. Orientacions didàctiques.....	5
1.1. Coneixements previs.....	5
1.2. La narració oral d'un conte.....	5
2. Activitats generals.....	8
2.1. Expliquem un conte.....	8
2.2. Jocs de llenguatge.....	9
2.3. Estereotips de gènere.....	9
3. Activitats relacionades amb el CD de <i>Contes de tots colors</i>	17
3.1. Presentació del CD de <i>Contes de tots colors</i>	17
3.2. Activitats prèvies.....	17
3.3. Activitats de desenvolupament.....	18
4. Activitats relacionades amb el joc de cartes <i>Les odissees d'una Zeta</i>	38
4.1. Presentació del joc de cartes <i>Les odissees d'una Zeta</i>	38
4.2. Treballar la rondalla.....	38
4.3. Activitats prèvies.....	41
4.4. Activitats de desenvolupament.....	44
5. Activitats relacionades amb el joc de fotografies <i>Del gest al mot</i>	47
5.1. Presentació del joc de fotografies <i>Del gest al mot</i>	47
5.2. Activitats prèvies.....	47
5.3. Activitats de desenvolupament.....	47

PROPOSTA D'ACTIVITATS: CONTE VE, MENTIDA VA

1. Qui en dirà més gran mentida.....	53
2. Calla que ara explico jo.....	58
3. M'expliques una <i>pel·li</i> ?.....	60
4. El narrador mut o la narradora muda.....	66
5. Del gest a la paraula.....	72
6. <i>Les odissees d'una Zeta</i> . Cartes per inventar relats.....	76
7. A la recerca d'un conte explicat.....	78
8. Com quedem <i>Patufet</i> , <i>Cigronet</i> , <i>Periquillo</i> o <i>Pere Milet</i> ?.....	80
9. <i>Kirikú i la bruixa</i>	84
10. Vet aquí una vegada i aquest conte s'ha acabat.....	85
11. Recrear contes.....	87

Proposta d'activitats: *Juguem a explicar contes*

1. Orientacions didàctiques

1.1. Coneixements previs

S'iniciarà el treball del conte oral conversant amb l'alumnat amb l'objectiu d'esbrinar quins són els seus coneixements previs sobre el fet de narrar o escoltar un conte. Es poden fer preguntes com aquestes:

- Has explicat mai contes? Quan? Explica la teva experiència.
- Has escoltat mai contes? Quan?
- De quina mena?
- T'agrada? Per què?
- La mare, el pare o els avis o les àvies t'explicaven contes de petit o petita? Qui? Quan?
- T'agradava? Per què?
- Què et feien sentir?
- T'ho passaves bé?
- Quina mena d'històries eren?
- Has explicat mai una rondalla als teus germans o a les teves germanes?
- De tant en tant expliques alguna història als amics o a les amigues o familiars?
- Te n'expliquen?
- ...

1.2. La narració oral d'un conte

Existeixen una sèrie de factors que s'han de tenir en compte per aconseguir que els alumnes assoleixin un bon nivell com a narradors i narradores de contes:

Ús de diferents recursos

Hi ha diferents maneres de narrar un conte; a més del propi llenguatge oral, es pot fer servir el llenguatge gestual, el suport visual com dibuixos o fotografies i, fins i tot, en una modalitat més aviat teatral o dramatitzada, es pot utilitzar el recurs d'objectes (la narració amb objectes) o música (acompanyament musical) i dansa (expressió corporal).

La dicció

Quan s'explica una història, s'ha d'aprendre a fer servir la veu, amb l'entonació adequada, els diferents matisos, ritmes i, sobretot, articular de forma clara i intel·ligible. No cal oblidar, doncs, la vocalització. Un bon entrenament és el mètode de lectura en veu alta.

Altres factors importants

- Interioritzar i assimilar bé el conte per poder-lo explicar
- Tenir presents els factors comunicatius: tenir ganes d'explicar la història i transmetre-ho al nostre públic, és a dir, seduir-lo
- Dominar l'expressió oral: fluïdesa i riquesa en l'ús variat de vocabulari i estructures lingüístiques
- Controlar la veu i la posició física
- Controlar el ritme de la narració
- No oblidar la coherència narrativa
- Practicar de forma freqüent l'art d'explicar contes facilita i desenvolupa l'expressió oral. Es tracta de rodatge i experiència: com més expliquem contes, més perfeccionem i polim el nostre llenguatge i més som capaços de corregir els nostres errors

Desenvolupament de l'explicació del conte

L'estructura del conte té tres parts: plantejament, nus i desenllaç. És molt important el ritual del principi i del final de la narració, en què les fórmules d'inici (*En aquell temps quan els ocells tenien dents...*) i acabament (...i conte contat, ja s'ha acabat!) ens ajuden a marcar l'estructura. Al principi, per captivar els espectadors i les espectadores i al final, per tancar la història de forma conclusiva.

En explicar la narració cal fer silencis o pauses en els moments de tensió o suspens i avançar ràpid o anar a poc a poc si l'acció s'accelera o s'alenteix. Es tracta, doncs, de jugar amb el ritme de la narració i manifestar-ho a través de l'emotivitat de la veu.

Valoració de la narració d'un conte

Després de contar el conte es pot plantejar una autovaloració: es poden identificar i reconèixer, per exemple, els moments que l'alumnat s'encalla, perd el fil o l'atenció del públic...

A continuació es dóna una pauta d'autoavaluació:

- Com t'has sentit narrant el conte?
- Has fet moltes repeticions?
- Has tingut algun lapsus?
- Has seguit una coherència en l'estructura narrativa?

Aquesta mateixa pauta pot servir perquè l'alumnat valori l'actuació dels seus companys i les seves companyes.

2. Activitats generals

Les activitats que hi ha a continuació poden fer-se amb l'ajut dels diferents materials que acompanyen aquest dossier: el CD de *Contes de tots colors*, el joc de cartes *Les odissees d'una Zeta* i el joc de fotografies *Del gest al mot*.

Per atendre la diversitat es proposen dos contes: *L'oca d'or*, per a cicle superior de primària, i *L'indi errant que dugué la tardor*, per a educació secundària obligatòria. Cada relat compta amb una versió completa i una d'adaptada d'acord amb els criteris de lectura fàcil. Els trobareu al web www.xtec.cat/lic.

L'objectiu d'aquestes adaptacions és facilitar que paral·lelament es pugui treballar un mateix text a diferents nivells, d'acord amb les característiques de l'alumnat.

2.1. Expliquem un conte

L'alumnat haurà d'explicar un conte als nens i a les nenes d'un curs de primer cicle de primària o d'educació infantil. Haurà de tenir en compte la seva edat i haurà d'adaptar el conte i narrar-lo de forma més senzilla.

Per a la fase de preparació el mestre o la mestra donarà unes pautes prèvies a l'alumnat:

- El receptor o la receptora és més petit o petita i té una competència lingüística menys desenvolupada que el narrador o la narradora.
- La durada del conte ha de ser l'adequada.
- Cal fer servir oracions més senzilles, vocabulari més simple, encara que això no vol dir més descuidat.
- S'ha de jugar amb la intensitat, registres, matisos de la veu, els canvis de ritme de la narració...
- Per als més menuts o menudes funciona molt bé l'estructura repetitiva, els ajuda a seguir la història.

- Hi ha contes que poden ser més interactius i es demana la col·laboració dels oients, que pot ser del tot imprevisible i improvisada. Per tant, no es pot fer dependre la narració de les intervencions dels altres i més si són nens petits o nenes petites. Si són molts, les seves intervencions espontànies poden destorbar el ritme del conte.

Es proposa també d'explicar un conte a nens i nenes d'una altra classe del mateix nivell i a l'alumnat de l'aula d'acollida. En aquest segon cas s'haurà d'adaptar la narració a un ús de vocabulari més senzill i a estructures gramaticals més simples.

L'alumnat pot anar a explicar contes a diferents llocs a fora del centre educatiu:

- A una altra escola o institut (fer un intercanvi entre dues escoles, sessions dobles de contes)
- Al teatre o al centre cívic del barri
- A una escola bressol
- A una aula d'acollida d'una altra escola o institut
- A la televisió local o a la ràdio local

Es pot organitzar una marató d'explicar contes d'arreu del món a dins la mateixa escola durant tot un dia o al llarg d'una setmana, en què diferents grups d'alumnes explicaran un conte breu.

2.2. Jocs de llenguatge

L'alumnat jugarà amb el fet de narrar: explicaran una narració accelerant la velocitat sense equivocar-se i després, al contrari, ben a poc a poc.

També podran jugar posant veus diferents, més greu o aguda en funció dels personatges, variar el volum, fort o fluix...

Es poden inventar jocs imposant unes condicions en l'explicació del conte. Per exemple, explicar un conte sense dir la conjunció *i* en cap moment.

2.3. Estereotips de gènere

Els contes, tant els que són de tradició popular com els de creació més contemporània, acostumen a ser el primer contacte dels infants amb la literatura i tenen una gran importància com a transmissors de valors en el procés de socialització en els primers anys de la vida.

En les rondalles populars hi acostumen a haver, entre d'altres, estereotips de gènere i és important que l'alumnat en prengui consciència i adopti una visió crítica. Com diu Fernández Poncela:

“Aquesta transmissió de valors dels contes, les cançons i de molts altres missatges que reben els infants crea un inconscient col·lectiu, un imaginari social on el paper dels homes i de les dones està molt determinat, on es reitera de manera constant i contundent els models de ser home i de ser dona, els arquetipus i convencions, l'haver de ser i fer, un model de relacions amoroses i socials entre els sexes i les màximes morals presentades com a consell, advertència o càstig a la transgressió del model.”¹

Per treballar aquest aspecte tant es pot fer servir el recull de cinc rondalles analitzades en el dossier (apartat 6.3. *Seccionant rondalles meravelloses*), els *Contes de tots colors* del CD àudio (dels quals trobareu la transcripció als documents *Recull de rondalles* i *Transcripció de textos del CD Contes de tots colors* dins el *Recull de contes* del CD) com els dos contes adaptats per a lectura fàcil (al web www.xtec.cat/lic).

Es pot comprovar que en algun d'aquests contes la dona sovint apareix com a subjecte passiu o objecte de premi (oferiment de la seva mà al jove protagonista de la història com en el conte de *N'Adaleta*), sovint no té ni nom (la princesa de *L'oca d'or*, la noia del conte d'*El mirallet de la serp*) i està destinada a les feines de la llar o a fer de serventa (la noia d'*El príncep serpent*).

Altres vegades adopta el rol de personatge malvat (com ara la madrastra d'*El príncep serpent*). Aquest paper negatiu, però, pot transformar-se en positiu, com la bruixa de *Julivertina* que al final perdona la seva fillola i accepta que es casi amb el rei.

La figura femenina esdevé en molts contes un mer objecte de plaer (com les tres donzelles boniques d'*En Joan de l'ós*) i si no obeeix el que li manen li imposen càstigs o penyores (com a la noia d'*El príncep serpent*). La dona segrestada s'enamora dels seus salvadors (les noies d'*En Joan de l'ós*) i el tret característic de la personalitat de la dona és la submissió (*Julivertina* o la filla petita d'*El mirallet de la serp*).

Ara bé, en alguna rondalla la dona és la figura cabdal o protagonista amb valors positius: la jove Adaleta és qui ajuda a superar tots les proves al jove Bernadó a

1 PONCELA, FERNÁNDEZ, A., *Pero vas a estar muy triste y así te vas a quedar*. Madrid: Narcea, 2000. Citat per Oliveres Prat, I. a la llicència d'estudis *El tractament de la dona en el repertori de cançons de primària*, pàg. 6 (<http://www.xtec.es/sgfp/llicencies/200607/memories/1647m.pdf>).

la rondalla *N'Adaleta*; recordem la dona del *Pere sense por*, que –tot i que sense nom– és qui fa conèixer la por al seu marit en Pere; i hi ha una dona que al riu ajuda la noia protagonista d'*El príncep serpent*.

A continuació trobareu algunes propostes de treball que tenen com a objectiu que l'alumnat prengui consciència i adopti una visió crítica envers els valors androcèntrics que transmet part de la literatura oral.

- Activitat 1

Un cop feta l'audició i/o explicació del conte es pot fer una anàlisi a partir de la pauta següent²:

- Personatges principals. En aquest apartat es poden analitzar tots els personatges o aquells que el professorat consideri que poden ser més útils a l'hora d'identificar els estereotips de gènere. Per exemple, es pot analitzar únicament un o més personatges femenins, un o més personatges masculins o es poden comparar personatges masculins i femenins i, fins i tot, de contes diferents. Es pot comparar, per exemple, si la informació que es dona dels personatges femenins i masculins és equivalent (en general, s'acostuma a donar més informació sobre els personatges masculins que sobre els femenins). En qualsevol cas és important identificar quants personatges femenins i quants masculins apareixen en les narracions i valorar si hi ha una proporció equilibrada. Es pot observar aspectes com:
 - Tipus de personatge (principal, secundari...)
 - Edat
 - Condició (solter/a, casat/da, mare/pare...)
 - Nom. És important distingir si el personatge té nom propi (i no és només “la princesa”, per exemple), si es fan servir diminutius per a uns personatges i no per a uns altres, qui és el narrador o la narradora si la narració és en primera persona...
 - Nivell socioeconòmic

2 Elaborada a partir d'Oliveres Prat, I. a la llicència d'estudis *El tractament de la dona en el repertori de cançons de primària*, pàg. 62-63 (<http://www.xtec.es/sgfp/llicencies/200607/memories/1647m.pdf>).

- Descripció
 - Física
 - De la manera de vestir
 - Psicològica
 - Aspectes positius
 - Característiques “femenines” (dolça, servicial...)
 - Aspectes negatius
 - Comportament (actiu, passiu, a l’espera...)
- Ofici
- Accions associades al personatge (lluitar, defensar-se, esperar, tenir cura de la casa...)
- Interaccions entre els personatges. Aquí es poden identificar elements com:
 - Qui pren la iniciativa a l’hora d’establir una relació amorosa.
 - Qui pren les decisions a l’hora d’acceptar o rebutjar una parella.
 - Qui en surt més beneficiat o beneficiada al final de la narració.
 - Quina importància té l’aspecte físic dels personatges a l’hora d’establir una relació amorosa i si és la mateixa en tots els casos.
 - Com ens imaginem que continuarà la vida dels personatges a partir del final de la història.
- Objectes associats al personatge (armes, estris de cuina...)
- Llocs associats al personatge (palau, bosc, habitació tancada...). En aquest apartat és important distingir entre espais públics i espais privats, tenint en compte que, en general, els primers s’associen als homes i els segons, a les dones.

- Activitat 2

A partir d'aquesta anàlisi es pot demanar als aprenents que transformin el conte que s'ha analitzat per tal d'obtenir una versió que no segueixi els estereotips de gènere. Alguns criteris per a fer aquesta transformació poden ser els següents:

- Donar la mateixa informació sobre els personatges femenins i els masculins. És a dir que tots els personatges tinguin nom propi o se'ls defineixi per una altra característica (la vella, el jove), que es doni la mateixa importància a la seva aparença física, a les seves virtuts i defectes...
- Presentar les accions principals de la narració (especialment les que tenen a veure amb prendre la iniciativa i fer front a les dificultats) no únicament com a pròpies dels personatges masculins. Es poden alternar entre els personatges femenins i masculins o bé poden ser fruit de la col·laboració.
- Procurar a l'hora de definir els personatges que no tinguin associades característiques, accions, oficis o objectes que representin estereotips. Per exemple, fer aparèixer dones que es mouen en espais públics (places, camins...), que fan accions que impliquen prendre la iniciativa o fer front a un perill i que no són sempre obedients ni depenen de l'actuació dels homes per aconseguir la llibertat.

- Activitat 3

A partir dels continguts que apareixen en algunes de les narracions que es presenten en aquest material i/o d'altres que conegui l'alumnat, es pot organitzar un debat sobre temes relacionats amb els rols de gènere i els estereotips. Per exemple:

- Els personatges femenins i els personatges masculins en els contes: ens agrada com són o penseu que podrien ser d'una altra manera?
- Per plantejar aquest debat es poden proposar qüestions com les següents:
 - Quines característiques tenen els personatges femenins dels contes? I els masculins?
 - Creieu que l'aparença física té la mateixa importància per als personatges femenins que per als personatges masculins?
 - ...

- Creieu que els arguments dels contes tradicionals serien diferents si s'intercanviessin les professions i les activitats que fan els personatges femenins amb les que fan els personatges masculins? En quins aspectes?
 - Per plantejar aquest debat es poden proposar qüestions com les següents:
 - Quines diferències hi ha entre les activitats que s'adjudiquen als personatges masculins i les que s'adjudiquen als personatges femenins?
 - Per què penseu que es produeixen aquestes diferències?
 - ...
- Creieu que la manera com es formen les parelles en els contes tradicionals seria la mateixa si aquests contes es fessin ara? Per què?
 - Per plantejar aquest debat es poden proposar qüestions com les següents:
 - Qui tria la seva parella en els contes, l'home o la dona?
 - Qui decideix si una persona es pot casar amb una altra, la mateixa persona o la seva família? Això és igual per als homes que per a les dones?
 - Quines diferències hi ha entre com es tria parella en els contes i com es tria parella actualment? Creieu que es tria parella a tot el món de la mateixa manera o hi ha diferències d'un país a un altre?
 - ...

Com a activitat de llengua oral, el debat és una activitat privilegiada ja que ens permet establir una interacció i una comunicació col·laborativa a l'aula i alhora fomentar l'esperit crític.

Per a la planificació i desenvolupament d'un debat a l'aula, poden ser d'utilitat les orientacions següents³:

- Delimitar el tema i la durada del debat al principi de la sessió. Una manera de motivar la participació és proposar que sigui el mateix alumnat el que triï el tema o bé que en triï un d'entre unes quantes propostes. L'alumnat ha de saber el tema per endavant i ha de tenir temps de preparar la seva intervenció. Aquesta qüestió és molt important perquè,

³ Elaborat a partir de SANZ, GLÒRIA, *Comunicació efectiva a l'aula. Tècniques d'expressió oral per a docents*, pàg. 169. Barcelona: Graó, 2005.

si no es fa, es pot arribar a la conclusió que en un debat n'hi ha prou amb expressar opinions sense que calgui cap preparació prèvia ni cap coneixement sobre el tema.

- Definir els objectius del debat prèviament, com ara l'elaboració d'unes conclusions finals sobre les aportacions que s'han fet durant el debat o arribar a un acord sobre quina seria la resposta a la pregunta o preguntes plantejades en el debat.
- Nomenar un moderador o moderadora que distribueixi els torns de la paraula. Pot ser el professor o la professora o, millor, un alumne o una alumna que assumeixi aquest paper després de rebre les instruccions corresponents. Per tal que la funció d'aquest moderador o d'aquesta moderadora sigui efectiva, s'han de fer explícites prèviament a tot el grup quines seran les normes d'intervenció i de desenvolupament del debat que han de seguir els participants.
- Establir alguna norma de límit de temps i de freqüència per a les intervencions, de manera que s'eviti que algunes persones monopolitzin l'ús de la paraula en perjudici d'unes altres.
- Encarregar a alguns participants en el debat que prenguin notes per poder redactar unes conclusions posteriors. Aquests mateixos alumnes poden ser els que facin un resum dels punts tractats en dos o tres moments al llarg del debat.
- Procurar que s'estableixi un clima de confiança que propiciï la participació de l'alumnat. En aquest sentit és important fer entendre a l'alumnat que un debat serveix per expressar diferents punts de vista sobre una mateixa qüestió però que també pot servir per modificar-los a partir de les aportacions d'altres persones i que, per tant, s'ha de tenir una actitud oberta a les opinions dels altres.

Per tal de donar alguns elements que facilitin el seguiment i l'avaluació d'aquesta activitat, es pot elaborar una pauta d'observació seguint el model que trobareu a continuació⁴.

⁴ Elaborada a partir de SÁNCHEZ CANO, MANUEL, "La conversación en el aula", dins DDAA, *Hablar en clase. Cómo trabajar la lengua oral en el centro escolar*, pàg. 87-91. Barcelona: Graó, 2005.

Nom de l'alumna/e:				
	Habitualment	La major part de les vegades	Poques vegades	Mai
Gestió de la conversa				
-Demana la paraula.				
-No interromp els companys ni les companyes.				
-Respecta les opinions dels companys i de les companyes.				
...				
Continguts comunicatius				
-Construeix els enunciats correctament.				
-Presenta les idees d'una manera ordenada.				
-Aporta nous elements al debat.				
-El lèxic és adequat al tema que es tracta i al nivell d'aprenentatge de la llengua.				
-S'expressa amb fluïdesa.				
-Vocalitza correctament.				
-Utilitza l'entonació adequada al contingut de la intervenció.				
...				

3. Activitats relacionades amb l'escolta dels contes del CD de *Contes de tots colors*

3.1. Presentació del CD de *Contes de tots colors*

El CD de *Contes de tots colors* conté deu contes d'arreu del món explicats per cinc narradors i narradores de diferents cultures: la mediterrània, mexicana, marroquina, japonesa i mandinga.

La majoria d'aquests contes expliquen la metamorfosi d'algun animal o element a mode de lliçó moral o tracten l'origen o la creació del món.

Les activitats van adreçades a l'alumnat de cicle superior de primària i primer i segon d'educació secundària obligatòria.

3.2. Activitats prèvies

Per començar es presentarà el contingut del CD i es preguntarà a l'alumnat què sap d'aquestes cultures i si en coneix algun conte.

- Coneixes Mèxic o el Japó? On està situat?
- Quines coses saps d'aquest país?
- Hi has anat algun cop?
- Coneixes algun conte o rondalla d'allà?
- ...

Si hi ha algun alumne nouvingut o alumna nouvinguda que provingui d'algun d'aquests països, explicarà als altres com és el seu país: el clima, els pobles, la vestimenta, alguna tradició i un conte popular. S'emfasitzarà en la narració del conte popular que sàpiga, que s'haurà de preparar i explicar davant tota la classe. També, es recolliran i contaran contes populars de diferents territoris catalans.

Es contextualitzaran els contes del CD i s'ubicaran geogràficament en un mapa, que es podrà penjar en un mural o es podrà crear un bloc a Internet titulat, per exemple, *Contes d'arreu del món*, una possible pàgina del treball fet a classe sobre el conte oral que l'alumnat anirà completant a mesura que vagi treballant diferents contes. S'hi podran posar fotografies o gravacions en vídeo o àudio de les seves pròpies dramatitzacions a classe amb tots els comentaris i valoracions que hagin suscitat.

3.3. Activitats de desenvolupament

Per treballar els contes d'aquest CD es proposen activitats per fer després d'escoltar una història concreta. Per exemple, la seva comprensió en forma de debat, l'anàlisi de la manera de narrar del narrador o de la narradora (el seu estil personal, vocalització, model de llenguatge...) i activitats complementàries: dramatitzacions, explicar el conte de maneres diferents, inventar alguna part del conte, farcir i ampliar els contes amb més riquesa lingüística o detalls descriptius i, fins i tot, jocs fonètics.

En el CD s'il·lustren diferents maneres personals de narrar, tant de narradors catalans i de narradores catalanes com de nouvinguts i nouvingudes. No pretenen ser un model sinó que són exemples de la varietat de narradors o narradores del nostre país.

Si es vol, es podrà convidar alguns dels narradors o narradores a classe per tal que expliqui de viva veu la rondalla i així poder establir les diferències entre escoltar el conte en CD i veure el narrador o narradora en directe.

Totes les activitats pretenen ser un suport per al professorat per tal que les adapti i adequi en funció del context de la seva aula.

Dins l'apartat *Recull de contes* del CD, hi ha recollida la transcripció dels contes dels quals s'ha fet proposta d'activitats (al document *Transcripció de textos del CD Contes de tots colors*).

Després de l'escolta dels contes *De com el Gran Creador i el Banyeta van fer el món* i *Per què la terra és rodona*?

- Activitat 1

El mestre o la mestra presentarà el tema d'aquests dos contes per tal de descobrir què saben els alumnes sobre els relats que tracten la creació del món.

- Què tenen en comú aquests dos contes?
 - Per què creus que existeixen històries que tracten el tema de la creació del món?
- ...

- Activitat 2

A partir de la conversa sobre els contes de la creació del món, l'alumnat haurà de fer una recerca sobre altres relats de la mateixa índole i escollir-ne un per explicar-lo.

Es pot fer un recull de relats cosmogònics al mural o el bloc que es pot crear a Internet.

Després de l'escolta del conte *De com el Gran Creador i el Banyeta van fer el món*

- Activitat 1

Després d'escoltar el conte es faran unes preguntes amb l'objectiu d'esbrinar si s'ha comprès el contingut:

- Quins són els personatges principals? Com són?
 - El Banyeta té enveja del Creador? Per què?
 - Intenta recordar tots els elements que ha creat el Gran Creador.
 - Què és el que creen entre tots dos?
 - Quina estructura segueix aquest relat? Hi ha quelcom que es va repetint?
- ...

- Activitat 2

A continuació s'analitzarà la manera de la narradora d'explicar el conte. Aquestes són algunes preguntes orientatives:

- Quin tipus de llenguatge fa servir?
 - Recordes alguna paraula que no en coneguis el significat?
 - Quin tipus de veu té la narradora?
 - Quina entonació fa?
 - Fa canvis de veu?
 - I canvis de ritme (parla més a poc a poc o més ràpid) en algun moment?
 - Quins altres gestos t'imagines que fa servir davant un públic?
 - Quin tipus de música acompanya la narració a l'inici?
 - Quin tipus de música li posaries tu?
 - T'imagines algun objecte complementari que pugui acompanyar el curs de la narració?
- ...

- Activitat 3

Ara és el torn de l'alumnat, que haurà d'explicar el mateix conte. Ho pot fer de diferents maneres:

- Poden explicar la rondalla entre dos, com si fos un diàleg de dos personatges: un fa de Gran Creador i l'altre, de Banyeta. Per preparar-se la narració caldrà que pensin abans quina mena de veu pot fer un personatge o l'altre: més aguda, greu, contundent o dolça... També poden fer una narració dramatitzada i buscar el vestuari adequat per a cada personatge: de blanc, de vermell, amb ales o banyes...
- Una altra manera d'explicar el relat és en grups de tres. Un fa de narrador o de narradora i els altres dos companys o companyes fan mímica a darrere representant el Banyeta i el Creador amb gestos, expressió corporal i onomatopeies.

- Activitat 4

Es proposa d'explicar el conte farcint-lo d'onomatopeies. L'alumnat buscarà onomatopeies adients per a la narració. Per exemple:

El Gran Creador féu un gest imperceptible, *zas!*, i creà la llum. *Ob!* Que bonic! *Uf!* Que cansat estava. Es mereixia un petit descans abans de seguir treballant.

S'explicarà el conte amb les onomatopeies escollides. Es pot gravar en CD o vídeo la narració per poder realitzar la valoració conjunta *a posteriori*.

- Activitat 5

L'alumnat s'imaginarà que és el creador o la creadora del món i haurà d'inventar-se la seva pròpia història sobre l'origen del món:

- Si fossis el creador o la creadora del món, què crearies primer? Per què?

Els alumnes explicaran el seu propi relat cosmogònic davant de la classe.

- Activitat 6

Per últim, es canviarà el final del conte: la dona no serà l'últim element creat sinó el primer. Per tant, caldrà reinventar la narració i explicar-la davant els altres.

- Què crearà el Gran Creador després de la dona?

...

Després de l'escolta del conte *Per què la terra és rodona?*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte:

- De què treballen els homes?
- Què hi ha al final de la terra?
- Quin problema crea el fet que la terra sigui plana?
- A qui es demana una solució?
- Com es transforma la terra en rodona?
- ...

- Activitat 2

A continuació s'analitzarà la manera del narrador d'explicar el conte. Aquestes són algunes preguntes orientatives:

- Quin tipus de llenguatge fa servir?
- Recordes alguna paraula que no en coneguis el significat?
- Quin tipus de veu té el narrador?
- Quina entonació fa?
- Fa canvis de veu?
- I canvis de ritme (parla més a poc a poc o més ràpid) en algun moment?
- Quin tipus de música acompanya la narració?
- Quin tipus de música li posaries tu?
- T'imagines algun objecte complementari que pugui acompanyar el curs de la narració?
- ...

- Activitat 3

Es tornarà a explicar el conte posant atenció en les descripcions que hi apareixen. L'alumnat haurà d'explicar el conte ampliant-ne les descripcions: detallant com és la vida dels homes, imaginar el precipici de la terra i dotar la seva explicació d'imatges i adjectius... Es tracta, doncs, d'enriquir la narració amb més descripcions.

- Activitat 4

Ara l'alumnat haurà d'imaginar una altra història en què s'expliqui per quin motiu la terra és rodona. Podrà fer un guió previ per ajudar a crear el conte i, a més, el podrà explicar en grup o individualment.

Després de l'escolta del conte *Les orelles del conill*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte:

- Quins animals apareixen al conte?
 - Quines característiques físiques recordes que vol tenir el conill?
 - De quins animals les ha tret?
 - Quines proves encomana el senyor que ha fet els animals al conill?
 - Com era el conill al principi del conte i quina transformació física pateix?
- ...

- Activitat 2

El conte es dividirà en quatre parts. L'alumnat s'agruparà de quatre en quatre per explicar el conte. Cada membre del grup n'explicarà una part.

La història es podria segmentar de la forma següent:

- Primera part: El Tío Conejo fa un passeig pel bosc i es troba un cérvol, un tigre i un mico.
- Segona part: El Tío Conejo se'n va a casa del senyor que ha fet els animals per dir-li que vol ser com els altres i el senyor li imposa tres proves.
- Tercer part: El Tío Conejo realitza les tres proves que el senyor li ha imposat.
- Quarta part: El senyor li diu al Tío Conejo que es quedarà tal com és i el llança ben lluny.

- Activitat 3

Es plantejaran oralment unes preguntes entorn dels valors que apareixen en aquest conte:

- Per què el conill no està content tal com és?
- Per què sent enveja?
- Com voldria ser?
- Has sentit enveja algun cop? En quina situació? Explica-la.
- Al final el conill obté el merescut?
- És important castigar? Per què?
- T'han castigat algun cop? Explica la situació.
- Has après la lliçó? T'ha servit?
- Quin consell donaries al conill?
- Coneixes alguna malaltia en què els malalts no se sentin bé amb el seu cos?
- Saps què és l'anorèxia i la bulímia?
- Com ajudaries un amic o amiga que patís alguna d'aquestes malalties?
- ...

- Activitat 4

S'explicarà el conte ampliant les descripcions sobre els animals i les accions que el Tío Conejo duu a terme, principalment les proves. Es tornarà a escoltar el conte i es farà un guió anotant i enriquint les descripcions per tal d'explicar-lo amb més riquesa lingüística.

- Activitat 5

S'hauran d'imaginar tres proves diferents que encomana el senyor que ha fet els animals al Tío Conejo. Llavors tornaran a explicar el conte amb aquesta nova versió.

- Activitat 6

L'alumnat haurà de canviar el final del conte i n'explicarà la nova versió:

- Què passaria si el conill obtingués el que volgués?

Després de l'escolta del conte *Per què el corb és negre?*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte:

- Per què es pinten tots els ocells de diferents colors?
- Quin és el comportament del corb? Què demana?
- Per què és de color negre el corb?
- ...

- Activitat 2

L'alumnat explicarà el conte amb més riquesa lingüística, tot ampliant les descripcions dels diferents ocells. Si es vol podrà fer una recerca sobre diferents espècies d'ocells i introduir més exemples en l'explicació de la narració.

- Activitat 3

Al conte es diu que els ocells són blancs com el pastís d'arròs i el cul d'un nadó. L'alumnat es posarà en rotllana i haurà de pensar comparacions a partir d'ocells de colors. Per exemple:

- El primer dirà: ocells blancs com la neu.
- El següent haurà de fer una altra comparació: ocells vermells com el foc... I així successivament fins acabar la ronda.

Després es recolliran totes les comparacions i l'alumnat intentarà confegir un conte entre tots utilitzant-ne algunes de les que han dit.

- Activitat 4

L'alumnat imaginarà per què alguns ocells són d'un color determinat i s'inventaran tota una història. Per exemple:

- Per què els flamencs són roses?

- Activitat 5

Si no s'ha treballat l'activitat sobre valors al conte de *Les orelles del conill*, es podrà fer ara a partir d'aquesta història:

- Què demana el corb?
- És un avariciós. És feliç?
- Què penses de la gent avariciosa?
- Al final el corb obté el merescut i està penedit?
- És important castigar? Per què?
- T'han castigat algun cop? Explica la situació.
- Has après la lliçó? T'ha servit?
- Quin consell donaries al corb?
- ...

- Activitat 6

A continuació s'analitzarà la manera del narrador d'explicar el conte. Aquestes són algunes preguntes orientatives:

- Quin tipus de llenguatge fa servir?
- Recordes alguna paraula que no en coneguis el significat?
- Quin tipus de veu té el narrador?
- Quina entonació fa?

- Fa canvis de veu?
- I canvis de ritme (parla més a poc a poc o més ràpid) en algun moment?
- Quin tipus de música acompanya la narració?
- Quin tipus de música li posaries tu?
- T'imagines algun objecte complementari que pugui acompanyar el curs de la narració?
- El narrador incorpora al relat mots en l'idioma original. Per què creus que ho fa? Quin efecte crea?

- Activitat 7

L'alumnat haurà de canviar el final del conte i explicar-ne la seva versió davant els altres companys i les altres companyes de classe.

- Què passaria si el corb no fos avariciós i, a més, col·laborés en la feina de plantar arròs?

...

Abans de l'escolta del conte *Per què les roses són vermelles?*

- Activitat 1

El professor o la professora facilitarà als alumnes el títol del conte i aquests hauran de fer hipòtesis d'un possible argument. L'hauran de pensar en grup i després l'explicaran davant la classe.

- Activitat 2

L'alumnat haurà de pensar en altres contes on aparegui una rosa. Per exemple, la llegenda de sant Jordi:

- Coneixes algun conte en què aparegui la flor de la rosa?
- Te'n recordes de la llegenda de sant Jordi?
- Quan i com creix el roser a la història?
- ...

Després de l'escolta del conte *Per què les roses són vermelles?*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte:

- La princesa ho té tot menys una cosa. Recordes quina és?
- A qui coneix la princesa?
- Quina mena de relació té amb el jardiner?
- Per què creus que els agrada la poesia?
- Què passa quan el rei s'assabenta del que passa entre la seva filla i el jardiner?
- Per què al final el rei accepta la seva relació?
- ...

- Activitat 2

L'alumnat haurà de recordar l'escena del conte en què els dos enamorats estan junts. Per descriure què és l'amor Àidolin diu a Meixdelín: "L'amor és un perfum que penetra dolçament com un verí, alegra la vida sense tallar-la." Els nois i les noies hauran de pensar una altra manera de descriure la temàtica amorosa buscant altres expressions que recolliran per escrit:

- Pensa en altres expressions per parlar de l'amor. Per exemple, l'amor és com una rosa desclosa.

A partir de les expressions recollides, hauran d'inventar, pensar i escriure un possible diàleg de dos enamorats utilitzant alguna expressió relacionada amb la temàtica amorosa. Després l'hauran d'interpretar de dos en dos davant els altres companys i companyes.

- Activitat 3

L'alumnat s'agruparà de tres en tres per explicar el conte. Cada membre del grup n'explicarà una part.

La història es podria segmentar de la forma següent:

- Primera part: Coneixença i enamorament d'una princesa i un jardiner.
- Segona part: Prohibició d'aquesta relació amorosa per part del rei, el pare de la noia.
- Tercera part: Acceptació de la relació per part del rei i el casament de la jove parella.

Després de l'escolta del conte *La medusa*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte:

- Per què la tortuga va a buscar el mico?
- Per què és una xerraire la medusa? Què se li escapa i no havia de dir?
- Amb quina argúcia se salva el mico?
- Com castiguen la medusa?

...

- Activitat 2

Es parlarà del personatge de la medusa amb l'alumnat. A causa del seu comportament, la medusa pateix una transformació física. En altres contes hi ha personatges que també els passa, com ara el conill o el corb. A continuació, es proposarà d'establir les diferències entre el comportament de cadascun d'aquests personatges.

- Activitat 3

L'alumnat s'inventarà un conte en què s'expliqui per què la medusa és com és i pica, i l'explicarà davant la resta de companys i companyes.

- Activitat 4

L'alumnat haurà de pensar una veu diferent per a cada personatge principal del conte que s'adigui més al seu físic i caràcter:

- Un tipus de veu per a la tortuga
- Un tipus de veu per a la medusa
- Un tipus de veu per al mico

També es podran inventar alguna característica fonètica per a cada personatge. Per exemple:

- La medusa només farà servir la vocal *i* per parlar
- El mico repetirà la paraula *diantre* cada cop que parli

L'alumnat explicarà el conte incorporant la caracterització treballada dels personatges.

Després de l'escolta del conte *L'origen dels coiots*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte com:

- Per què fugen amb un coet les sis germanes?
- Per què no arriba a pujar dalt el cel el Coyote a cercar-les?
- En què es converteix el noi?
- ...

- Activitat 2

Se situarà el conte als Pirineus i l'alumnat haurà de substituir el personatge del coiote per un llop i explicar la història adaptant-la a Catalunya.

- Activitat 3

Sis nois i sis noies prepararan un ball que simularà el festeig que els habitants del conte duen a terme. Després un alumne o alumna contarà el conte, en la explicació del qual s'integrarà el ball dels dotze alumnes. Si es vol es gravarà en vídeo per analitzar millor el conjunt de la dramatització.

- Activitat 4

El conte es dividirà en tres parts. L'alumnat s'agruparà de tres en tres per explicar el conte. Cada membre del grup n'explicarà una part.

La història es podria segmentar de la forma següent:

- Primera part: Presentació del poble i el Coyote, enamorat de les germanes.
- Segona part: Fugida de les noies al cel amb un coet per treure's el noi de sobre. Intent d'ell de pujar-hi, però cau i es trenca tots els ossos.
- Tercera part: Recollida dels ossos del Coyote per part de la seva àvia, que intenta cuinar-los, però els ossos del noi es converteixen en un coiote.

- Activitat 5

Es plantejaran oralment unes preguntes entorn dels valors que apareixen en aquest conte:

- Quin és el comportament de les sis germanes?
- Creus que fan ben fet?
- I l'actitud del Coyote?

...

El Coyote es transforma en coiot al final del conte. L'alumnat haurà de recordar personatges d'altres contes que també pateixen una transformació física i comparar-los.

- Activitat 6

L'alumnat s'haurà d'inventar un altre final del conte, en què el noi no es converteixi en coiot. Haurà d'explicar la seva versió davant els companys i les companyes.

Després de l'escolta del conte *La volva de pols*

- Activitat 1

Es plantejaran oralment preguntes de comprensió del conte:

- Com vol ser la petita volva de pols?
- Recordes quines característiques li concedeix el Gran Creador?
- Quin és l'últim element que el Gran Creador li dóna?
- ...

- Activitat 2

A continuació s'analitzarà la manera de la narradora d'explicar el conte. Aquestes són algunes preguntes orientatives:

- Quin tipus de llenguatge fa servir?
- Recordes alguna paraula que no en coneguis el significat?
- Quin tipus de veu té la narradora?
- Quina entonació fa?
- Fa canvis de veu?
- I canvis de ritme (parla més a poc a poc o més ràpid) en algun moment?
- Quin tipus de música acompanya la narració?
- Quin tipus de música li posaries tu?
- T'imagines algun objecte complementari que pugui acompanyar el curs de la narració?
- Quin tipus d'estructura segueix la narració?
- ...

- Activitat 3

L'alumnat s'agruparà de tres tres per explicar el conte. Cada membre del grup adoptarà un paper diferent: un serà el narrador, l'altre, el creador o creadora i el tercer farà de volva de pols.

- Activitat 4

L'alumnat haurà de canviar el final del conte i explicar-ne la nova versió:

- En quin animal es podria convertir la volva de pols que no sigui l'abella?

4. Activitats relacionades amb el joc de cartes *Les odissees d'una Zeta*

4.1. Presentació del joc de cartes *Les odissees d'una Zeta*

Aquest joc de cartes que acompanya el dossier representa les diferents parts de l'estructura d'una rondalla i serà una eina didàctica tant per al cicle superior de primària com per als diferents cursos d'educació secundària obligatòria.

Amb aquesta eina podrem construir rondalles, explicar-les o inventar-les individualment, per grups o entre tots.

4.2. Treballar la rondalla

- Activitat 1

Abans d'utilitzar el joc de cartes caldrà que treballem a classe el tema de la rondalla. Es plantejaran algunes preguntes per conèixer quins conceptes previs en tenen.

- Què és una rondalla?
- En recordes alguna?
- Quins elements acostumen a aparèixer?
- Quina és la seva estructura?
- ...

- Activitat 2

Després d'establir el primer contacte sobre la rondalla el docent en facilitarà més informació. En el dossier didàctic *Conte ve, mentida va* teniu la introducció teòrica a la temàtica de la rondalla, com ara el tipus, la versió o la variant.

Es treballarà l'estructura de la rondalla i s'exemplificarà amb alguna de les cinc rondalles que apareixen a l'apartat 6 del dossier *Conte ve, mentida va* (la transcripció de les quals trobareu al document *Recull de rondalles* dins *el Recull de contes* del CD).

L'alumnat s'haurà de preparar alguna d'aquestes rondalles per explicar-la davant els altres companys i les altres companyes de classe. Haurà d'estudiar bé l'estructura del conte per poder fer després diferents jocs.

A continuació es comenten algunes propostes didàctiques per a les cinc rondalles.

En Joan de l'ós

- Activitat 1

L'alumnat haurà de canviar el final del conte i explicar-ne la nova versió:

-Pensa en un final de reconciliació entre els personatges.

Julivertina

- Activitat 1

L'alumnat haurà de proposar un element màgic diferent del que apareix al conte, és a dir, que no siguin els cabells daurats.

- Activitat 2

L'alumnat haurà de pensar en una transformació física que pateix la protagonista diferent del conte, és a dir, que no li converteixin la cara en la d'un mico.

N'Adaleta

- Activitat 1

L'alumnat haurà de proposar un element màgic diferent del conte, és a dir, que no sigui una vergueta.

- Activitat 2

Hauran de pensar en tres proves per superar diferents de les que apareixen al conte.

El príncep serpent

- Activitat 1

L'alumnat haurà de proposar unes altres proves, diferents del conte, que li imposa la serpent a la seva dona.

El mirallet de la serp

- Activitat 1

L'alumnat haurà de canviar el final del conte i explicar-ne la nova versió:

- Què passaria si la noia no tornés a casa de la serp?

4.3. Activitats prèvies

- Activitat 1

Es presenten les setze cartes, les quals representen les diferents parts de l'estructura d'una rondalla.

En el joc de cartes les lletres simbolitzen els possibles personatges d'una rondalla:

Carta 1

S surt de casa

Descripció del personatge: com és, on viu i per què surt de casa?

Carta 2

Z pateix una prohibició

Pensa en el protagonista: què li passa, quina prohibició pateix i per què?

Carta 3

Z desobeeix la prohibició

Per què ho fa i què fa?

Carta 4

A necessita alguna cosa

Descripció d'un altre personatge: què necessita i per què?

Carta 5

Z va a buscar una cosa

Quina cosa i per quin motiu?

Carta 6

Z troba un obstacle

Quin obstacle?

Carta 7

Z supera l'obstacle

Com i amb què el supera?

Carta 8

Z obté un objecte màgic

Quin objecte màgic i d'on el treu?

Carta 9

Z topa amb nous obstacles

Quins obstacles són?

Carta 10

Z supera tots els obstacles

Com els supera? Amb l'objecte màgic?

Carta 11

Z inicia el retorn

On torna? Amb quina finalitat? Què ha obtingut?

Carta 12

Y intenta fer-se passar per Z

Un personatge que es disfressa, un farsant: com és i què vol obtenir?

Carta 13

Z s'identifica

En quina situació i davant de qui s'identifica?

Carta 14

Z és reconeguda per tothom

De quina forma és reconegut? Quina és la reacció de la gent?

Carta 15

Y és desemascarada

Com es desemmascara i gràcies a qui?

Carta 16

Z obté la seva recompensa

De què es tracta: un premi, un casament...?

Descripció del final feliç de la rondalla.

- Activitat 2

Per tal de familiaritzar-se i conèixer bé les cartes es practicarà explicant alguna de les cinc rondalles. Se seguirà l'esquema de les cartes com a suport en la narració.

4.4. Activitats de desenvolupament

A continuació, es proposen diferents jocs per explicar rondalles, els quals s'ordenen en funció del nivell de dificultat, de menor a major complexitat.

- Joc 1. Primer nivell de dificultat

En primer lloc, s'escollirà una de les cinc rondalles treballades amb l'objectiu d'explicar-la entre tots.

A continuació, es dividirà l'alumnat en quatre grups i es repartirà una carta a cada grup. Un dels membres de cada equip haurà d'explicar la part de la rondalla que li indiqui la carta que li ha tocat.

Cal tenir en compte que cada rondalla no té les setze parts corresponents a l'anàlisi estructural. Per tant, si els toca una part que no apareix a la rondalla concreta, hauran de dir "passo".

- Joc 2. Segon nivell de dificultat

L'alumnat s'agruparà de quatre en quatre. Cada grup rebrà quatre cartes i escollirà una rondalla de les treballades anteriorment per explicar. Es recordaran les setze parts de què consta una rondalla. A continuació, es llegirà el contingut de cada carta i es prepararà l'explicació de les quatre parts corresponents de la rondalla. Després s'escollirà un membre de cada equip perquè expliqui aquestes quatre parts de la rondalla escollida.

Si els toca una part que no apareix pròpiament a la rondalla, hauran de dir "passo".

- Joc 3. Tercer nivell de dificultat

L'alumnat s'agruparà de quatre en quatre i es repartirà quatre cartes a cada grup. Cada equip haurà d'inventar-se una rondalla basant-se en les quatre cartes corresponents.

- Joc 4. Quart nivell de dificultat

Es tracta d'explicar una rondalla al revés individualment o en grup: començant per la carta 16 i després 15, 14, 13, 12... Es pot utilitzar una de les cinc rondalles ja treballades.

O si es vol, també es pot fer la variant d'inventar una rondalla al revés.

- Joc 5. Conte col·lectiu. Cinquè nivell de dificultat

Es formarà un grup de setze persones i es repartirà una carta per a cadascú. Es tractarà de fer una rondalla entre tots. Caldrà que s'inventin un fragment de rondalla a partir de la carta que els toqui. Se seguirà l'ordre narratiu, és a dir, que començarà l'alumne o l'alumna que tingui la carta 1 i després qui tingui la carta 2 i així successivament.

- Joc 6. Sisè nivell de dificultat

Aquest joc és més difícil i divertit encara: es mesclaran l'argument i els personatges de les cinc rondalles. A tall d'exemple:

N'Adaleta coneix en Joan de l'ós i els seus amics i comparteixen una aventura plegats, la qual consisteix a ajudar la jove protagonista d'*El príncep serpent*.

Es formaran quatre grups. Cada equip escollirà una rondalla i entre tots els grups hauran de fer una nova rondalla barrejant els arguments de les diferents rondalles. Es repartiran quatre cartes a cada grup. Cada equip haurà d'explicar el fragment de la seva rondalla (i si no correspon a cap part, haurà de dir "passo"). Després el grup següent haurà de seguir el fil de la narració i incloure els personatges de la seva pròpia rondalla triada a la de la història que s'està narrant entre tots. Es narrarà de forma cronològica: carta número 1, 2, 3, etc.

5. Activitats relacionades amb el joc de fotografies *Del gest al mot*

5.1. Presentació del joc de fotografies *Del gest al mot*

En explicar contes no només utilitzem la veu sinó que els gestos i les expressions facials també són essencials.

Del gest al mot es tracta d'un joc de fotografies en format de baralla de cartes que exemplifica diferents expressions del llenguatge multimodal.

Farem servir aquestes fotografies com a suport visual per explicar contes de diferents formes.

5.2. Activitats prèvies

L'alumnat haurà d'observar totes les fotografies. Haurà d'identificar i explicar oralment què apareix a cadascuna. Després les haurà d'ordenar i classificar segons la temàtica que representin (tipus d'accions, estats d'ànim, etcètera). Per últim, hauran de triar les que més els agradi i hauran de justificar la seva elecció:

- Per què has escollit aquestes fotografies?

5.3. Activitats de desenvolupament

- Activitat 1

Cada alumne o alumna haurà d'escollir una fotografia. Tot seguit haurà d'inventar-se una història a partir de la imatge triada.

- Activitat 2

Es repartiran a cada alumne o alumna dues fotografies a l'atzar i hauran d'inventar una història curta a partir de les fotografies:

- Qui és aquest personatge?
 - Què li passa abans o després de fer això?
 - Construeix tota la narració i explica-la als companys o a les companyes.
- ...

- Activitat 3

Els nois i les noies hauran de construir un conte entre tots. Es repartiran dues fotografies a cadascú i cada alumne o alumna haurà d'inventar un fragment del conte a partir de les imatges. A tall d'exemple:

- La Maria vol anar a córrer món i per això, ha sortit de casa i ha fet *autostop*. Però no ha tingut gens de sort, no passava cap cotxe ni autobús i de seguida s'ha posat a *plorar* tota trista. La Maria és tan *impacient*!

El company o la companya del costat segueix el fil de la mateixa història a partir de les seves dues fotografies i així successivament fins acabar el conte i totes les fotografies. Després es tornarà a explicar el conte i es gravarà en vídeo.

Un cop feta l'autoavaluació es podrà a tornar a fer l'enregistrament de la història corregint les deficiències que s'hagin detectat.

- Activitat 4

L'alumnat haurà d'explicar un conte a partir de vuit fotografies escollides a l'atzar.

- Activitat 5

En grups de sis l'alumnat haurà de pensar i explicar un conte en què haurà de fer aparèixer totes les accions de les fotografies. Un membre de cada equip serà l'encarregat de contar el conte que hauran preparat.

- Activitat 6

Amb les fotografies, també es poden treballar les emocions individualment. Per exemple:

Fotografia que representa l'acció de plorar (núm. 24)

- En quins moments plores?
- En quins moments pots estar trist o trista?
- Alguna vegada has estat trist o trista?
- Afecta la teva manera de parlar? I la veu?

Fotografia que representa alegria (núm. 32)

- En quins moments pots estar content o contenta?
- Explica algun moment que hakis estat content o contenta.
- Afecta la teva manera de parlar? I la veu?

- Activitat 7

L'alumnat haurà d'inventar-se un microconte de quatre frases com a màxim i d'un minut de durada a partir d'una única fotografia. A continuació, es narrarà el conte amb el suport físic de la fotografia i després es tornarà a contar però sense la fotografia.

En acabar es parlarà sobre les diferències entre narrar el conte amb o sense el suport visual de la fotografia:

- Com et va més bé?
- Com et sents més còmode o còmoda?
- El suport de la fotografia és una nosa o un ajut per a tu?
- Què fas amb les mans quan narres? I amb el cos?
- ...

- Activitat 8

Es poden utilitzar les fotografies que reflecteixen un estat d'ànim per treballar el lèxic de les emocions.

L'alumnat haurà d'imaginar i descriure una situació per a cada estat:

Fotografia núm. 24

- Per què la noia està plorant? Pensa un exemple.

Fotografia núm. 32

- Per què està contenta? Pensa un exemple.

Fotografia núm. 36

- Per què està sorpresa? Pensa un exemple.

- Activitat 9

L'alumnat haurà de buscar una fotografia familiar o personal a casa i portar-la a l'aula. Davant els altres companys i companyes haurà d'explicar què representa la situació de la fotografia escollida.

Es poden penjar totes les fotografies en un mural o al possible bloc sobre el conte creat a Internet.

- Activitat 10

L'alumnat haurà de buscar fotografies a revistes o a diaris que tinguin a veure amb el llenguatge multimodal. En grup de tres construiran un conte a partir d'una selecció de fotografies recollides. Llavors hauran d'explicar la història davant la resta de companys i companyes.

- Activitat 11

L'alumnat haurà de pensar onomatopeies per a cada fotografia, que recollirà per escrit. A continuació, s'inventarà un conte a partir d'una selecció de tres fotografies, en l'explicació del qual utilitzarà algunes de les onomatopeies recollides.

Proposta d'activitats: *Conte ve, mentida va*

1. Qui en dirà més gran mentida

Descripció

Llegir en veu alta per part del docent el relat etiològic *De quan les bèsties van gaudir del do de la paraula la nit de Nadal*.

De quan les bèsties van gaudir del do de la paraula la nit de Nadal

Això que ara us contaré va passar en aquell temps en què els arbres cantaven, les pedres caminaven i i els animals callaven.

Penseu com devia ser pels animals no poder-se dir ni ase ni bèstia quan es passaven pel costat i es volien saludar.

Però vet aquí que una nit va néixer l'infant Jesús. No us penseu pas que van triar una nit qualsevol per fer-ho, no. Va ser precisament al bell mig de la nit de Nadal.

Però sabeu com s'ho van fer les bèsties per mostrar la seva alegria davant del naixement d'aquell infant que semblava una estrella?

Doncs a mi m'han contat que un ànec que hi havia a l'establia i que ho va veure tot, va sortir rabent, i sense ni com va ni com costa, es va posar a cridar:

—Jesús és naaat! Jesús és naaat!

Les altres bèsties en sentir-lo també varen voler dir la seva.

La lloca preguntava:

—A quin lloooc? A quin lloooc?

I el gall que era prop de l'establia deia:

—Aquíí! Aquíí!

Però els pollets tafaners no paraven de piular:

—A on té el niu? A on té el niu?

El bou, mig ensonyat, feia acompassat:

—Això mateix, auuuon? Auuuon?

—A Betleem! A Betleem! —contestà el be belant suau, suau.

En sentir això, pardals i passerells pertot ho anaven escampant:

—A Betleem és nat! A Betleem és nat!

I les orenetes que ja en tornaven, xiulaven amb delit:

—L'hem vist i és petit! L'hem vist i és petit!

Les cigales, petites, que no aixequen un pam de terra, no veien res, no entenien res:

—Què? Qui? Què? Qui? Què? Qui?

La vaca des del prat estant les anava informant:

—És Jesúúús! És Jesúúús!

I l'ase, en conèixer la notícia, es va quedar tan astorat que no parava de bramar:

—Aaaaaah! Aaaaaah!

I des d'aleshores ençà que els animals, si bé no poden parlar com nosaltres, almenys tenen aquests mots per poder-se expressar.

I talment com me l'han dit
aquest conte ha estat escrit.

I talment com l'he escoltat
aquest conte ha estat contat.⁵

Activitats complementàries

- Convidar un alumne o alumna a llegir el relat emfasitzant les diferents veus que imiten els sons dels animals.
- Convidar l'alumnat a fer una lectura en veu alta adoptant cadascun d'ells la veu d'un animal diferent.

Comparar la diferència de situacions:

Què passa quan

- un sol narrador o narradora assumeix tots els papers de l'auca
- cada membre del quadre escènic s'especialitza en un tipus de veu
- Convidar algú del grup a explicar el conte tot sol i sense ajut del paper i comentar posteriorment les diferències entre el text escrit i la narració oral.
- Fer un document d'àudio (un CD) i un de vídeo i àudio, enregistrant les diferents maneres d'explicar.

Edats: Totes

Objectius

Aproximar els alumnes al treball de narració artística i alhora pedagògica amb els següents paràmetres:

- Comprendre el text llegit
- Repetir el text, ja en format discurs, per assegurar-ne l'apropiació
- Verificar el coneixement del relat
- Expressar-se sense ajut del paper ni del guió davant d'un públic
- Consolidar un estil personal

Metodologia

S'emfasitzarà l'oralitat, essent la lectura només un suport per a l'apropiació del relat.

Materials

- Text per llegir

Per a les activitats complementàries:

- Enregistradora de mà, micròfon i peu del micròfon (per al relat)
- Equip de so per escoltar a classe el resultat
- Opcional: càmera de fotos i vídeo

2. Calla que ara explico jo

Descripció

Convidar a l'aula un dels narradors o narradores del CD *Contes de tots colors* i identificar i descriure quins són els sentits que es fan servir quan ens disposem a escoltar algú que hi és present.

- Per grups, escoltar un dels contes explicats pel narrador o narradora convidat del CD *Contes de tots colors* i localitzar quins són els sentits que es posen en marxa quan s'escolta una veu d'algú que no hi és però que s'ha vist anteriorment.
- Preparar-se un conte i explicar-lo davant d'un públic que ja coneix la història emfasitzant l'estil propi.

Activitats complementàries

- Convidar diferents persones de la classe a explicar el mateix conte i comparar la diferència d'estils. Entre explicació i explicació hi ha d'haver un temps entremig per deixar reposar els relats i que la memòria faci la seva feina.
- Enregistrar en un CD les diferents maneres d'explicar.

Durada de l'activitat

3 o 4 sessions:

- Escoltar el narrador o narradora convidat
- Preparar el relat i explicar-lo
- Gravar el dit relat
- Deixar estones per tal que diferents persones expliquin els contes en altres ocasions

Edat: Totes

Objectius

Introduir l'alumnat a la narració artística i alhora pedagògica amb els següents paràmetres:

- Comprendre el text a través de l'escolta per poder-lo explicar
- Repetir el text, ja en format discurs, per assegurar-ne l'apropiació
- Verificar el coneixement del relat
- Expressar-se sense ajut del paper ni del guió davant d'un públic
- Consolidar un estil personal
- Representar l'abast de l'art d'explicar
- Construir la imatge mental de l'univers en el conte escollit
- Descobrir l'existència de les parts intocables del conte
- Introduir detalls i canvis fruit de l'estil personal sense alterar la naturalesa del conte

Metodologia

S'emfasitzarà l'escolta com un instrument per a l'apropiació del relat.

Materials

- CD *Contes de tots colors* per escoltar

Per a les activitats complementàries:

- Enregistradora de mà, micròfon i peu del micròfon (per al relat)
- Equip de so per escoltar a classe el resultat
- Opcional: càmera de fotos, vídeo

3. M'expliques una *pel·li*?

Descripció

Llegir a l'aula el fragment⁶ que hi ha a la pàgina següent:

6 Documentar-se en el llibre *Com una novel·la* de Daniel Pennac. Barcelona: Empúries, 1998.

Balzac i la petita modista xinesa de Dai Sijie⁷

El seu únic talent consistia a explicar històries, un talent, de fet, agradable, però marginal, malauradament, i sense gaire futur. Ja no érem a l'època de les Mil i Una Nits. En les nostres societats contemporànies, ja siguin socialistes o capitalistes, ser narrador ja no és una professió.

L'únic home del món que va apreciar el seu talent de narrador, fins al punt d'arribar-lo a remunerar generosament, va ser el comandant del nostre poble, el darrer amant de la bellesa de les històries orals.

La muntanya del Fènix del Cel estava tan allunyada de la civilització que la majoria de la gent no havia tingut mai l'oportunitat de veure una pel·lícula, i ni tan sols sabien què era el cinema. Alguna vegada Luo i jo havíem explicat pel·lícules al comandant, i es delia per sentir-ne més. Un dia, es va informar de la data de la projecció mensual a la ciutat de Yong Jing, i va decidir enviar-nos-hi, a Luo i a mi. Dos dies d'anada, dos dies de tornada. Havíem de veure la pel·lícula el dia mateix que arribéssim a la ciutat. Un cop tornéssim al poble, hauríem d'explicar al comandant i a tots els altres la pel·lícula sencera, de cap a peus, segons la durada exacta de la sessió. Havíem acceptat el repte. /.../ En tornar al poble, davant la nostra casa va tenir lloc una sessió de cinema sense precedents. /.../ Luo va demostrar que era un narrador genial: explicava poc, però representava cadascuna de les expressions dels personatges, canviant-ne la veu i els gestos. Dirigia el relat, manejava el suspens, feia preguntes, feia reaccionar el públic i corregia les respostes. Ho va fer tot. Quan vam acabar, o més ben dit, quan ell va acabar la sessió, just en el temps impartit, el nostre públic, content, excitat, no se'n sabia avenir.

—El mes que ve —ens va declarar el comandant amb un somriure autoritari—, us enviaré a una altra projecció.

7 SIJIE, DAI, *Balzac i la petita modista xinesa*. Barcelona: Edicions 62, 2003.

Després de la lectura, es comenta el fragment i es promociona l'explicació informal de la pel·lícula mentre s'observa l'ús del llenguatge implícit, el llenguatge no verbal.

Activitats complementàries

- Programar el visionat de la pel·lícula homònima
- Promocionar la lectura de la novel·la, seleccionar-ne uns fragments per llegir en veu alta i tornar a veure el fragment de la pel·li
- Preparar l'explicació de l'argument a partir del visionat de la pel·lícula

Edat: 3r i 4rt d'ESO

Objectius

- Saber passar del llenguatge visual al verbal
- Constatar els canvis que calen per passar d'un llenguatge a l'altre
- Prendre consciència del paper de la música en el llenguatge cinematogràfic

Material

Documentació annexa:

El narrador i l'imaginari de Pepito Mateo⁸

⁸ MATEO, PEPITO, *El narrador i l'imaginari* dins Revista N número 8 de l'Associació de Narradores i Narradors de Catalunya. Barcelona: ANIN, 2004.

El narrador i l'imaginari de Pepito Mateo

El narrador crea imatges. La paraula *imaginari* ve d'*imago*, que té dos significats:

1. Fer imaginar objectes inexistents, com per exemple quan parlo d'un monstre amb dos caps la panxa dels quals és una rentadora. En aquest cas entrem en el gènere fantàstic. Podem concebre el monstre, es fa imatge en la nostra ment, però és irreal.
2. Portar a la ment coses absents, com per exemple quan parlo d'un nen que pescava des d'un pont de fusta verda. En aquest cas, faig present una cosa que no hi és, però que existeix en la realitat de la meva memòria i que es fa present per mitjà de la suggestió.

És sobretot aquest segon aspecte que es relaciona amb el treball del narrador. El narrador produeix, amb les paraules a les quals dóna cos, unes imatges que són com una pel·lícula interior. (Parlo d'imatges en el sentit més ampli, relacionades amb totes les sensacions: olfacte, tacte, oïda, gust també). El narrador busca en si mateix tots aquestes dades i les restitueix en directe al seu públic, el qual crea ell mateix les seves pròpies imatges, en un espècie de malentès creatiu. El narrador, a diferència de l'actor de teatre, està constantment redefinint el temps i l'espai a causa del joc que imposa, i això en el moment immediat, amb la complicitat del seu públic. El narrador és tota la història, sense ser ell mateix la història. Actua a diferents nivells a mesura que va narrant. Per moments, és un narrador que reivindica el present de la seva relació amb el públic; per uns altres, allunya les imatges cap a la memòria (remetent el públic a altre espai); en altra ocasió, porta les imatges al seu espai (aquí i ara), en un altre moment es fa personatge, o decorat, ambient, etc. Manifesta a través de tot el seu meta-llenguatge (el cos, la veu, l'actitud, la mirada, en fi, tot el que crea imatge en el seu ésser) uns plans diferents que remetent l'art d'explicar al cinema (més que no pas al teatre).

Jo diria que l'art del narrador és sobretot el d'un muntador de seqüències i donaré aquí alguns exemples:

- El narrador es dirigeix a tots de front, en el temps i espai present: adopta un pla fix.
- Suggereix amb un gest que el lloc és un castell, canvia de pla: espai i temps diferents.

- S'absenta amb la seva mirada per a seguir el desenvolupament de la seva pel·lícula en el passat de la seva memòria, convidant-nos (el públic) a entrar en el nostre propi imaginari: és un *flashback*.
- Recorre amb la mirada tot l'espai que envolta: fa un *travelling*.
- Penja en la seva persona tal o qual tret particular d'un personatge, o simplement fa més íntima la seva relació amb el públic: produeix un efecte de *zoom*.
- Canvia de camp de visió, quan "instal·la" tal situació en l'espai i la fa estranyament visible per al públic: enquadra.
- Ens inclou en la imatge instal·lant una visió panoràmica.
- Posa entre ell i el públic certa distància: pla de conjunt o pla general.
- Amb els seus silencis, produeix imatges congelades, amb la seva veu, produeix acceleracions o efectes de càmera lenta.
- Superposa imatges quan en el seu cos conviuen dues postures. Per exemple, la part baixa del cos suggereix un arbre mentre la seva cara és neutra, i la seva veu és la d'una princesa.
- Les ruptures que fa d'una imatge a una altra es fan en *cut*, (sense transició, o en fos encadenat) quan passa lentament d'una imatge a una altra, deixant fins i tot de vegades en el seu cos parts del relat que pertanyen a diversos espais. Per exemple: està amb el seu públic amb la mirada, però la seva veu delata un allunyament cap a la continuació del relat, i en la seva mà, l'objecte que acaba d'evocar és encara perceptible.
- Els seus apartats (sortides de la història) són com picades d'ullet (d'ull) de l'operador de càmera.
- De vegades utilitza els efectes sonors per a substituir les paraules: es fa sonoritzador.

Com tots podem constatar, totes aquestes tècniques, i no són exhaustives, no necessiten tenir una empresa de producció, tot es fa amb no-res! Es tracta d'un cinema portàtil al servei de tots, la il·lusió del qual funciona amb l'imaginari dels altres. L'acte de narrar pot arribar a ser un objecte molt senzill o al contrari podem utilitzar-lo artísticament d'una manera molt sofisticada. Se'm va ocórrer això a l'observar estudiants procedents de diversos horitzons que participaven a la meua classe sobre els relats. Entre ells, els estudiants de cinema em deien: "no som capaços de contar una història" i jo els deia "quan escriviu un guió, ho aneu concebant en la vostra ment. Podríeu parlar d'això. Podríeu dir: la història comença així, un home està caminant, se'l veu en primer pla, arriba una llum sobre el seu cos... Conte'u". Diversos estudiants van contar llavors els seus guions, tal com els veien. Un estudiant deia: "Imagino un carrer, a la nit, amb una llum blavenca, i la imatge canviaria, es veuria la lluna, s'escoltaria lluny el soroll d'un cotxe, un crit. I de cop i volta és el matí, s'escolta una música alegre, es veu el cap d'una dona, etc..." I em vaig dir: aquesta és una manera d'entendre la història semblant a la del narrador, només que aquest últim no diu el que fa (els plans, etc).

Per a mi, la modernitat de l'art de contar consisteix en aquesta fragilitat, en aquesta disponibilitat de passar del real a l'imaginari, disponibilitat pròpia de l'oralitat, de l'efímer de les imatges creades per paraules. I aquesta força (i modernitat) de l'art de contar no s'explica per un eventual canvi d'actitud de part dels narradors des que existeix el cinema, com si els narradors haguessin canviat de manera d'actuar des de llavors, sinó al contrari, perquè el cinema és una projecció de l'univers mental humà. Tal vegada, demà, el narrador hagi de canviar perquè les pròximes generacions estaran influenciades per les imatges de síntesi, per la publicitat, per noves aportacions de tot tipus que modificaran la vida, el seu ritme, etc. Però en l'essencial, l'art del narrador seguirà sent el de la comunicació més veritable, més directa, que es recolza en el cognitiu, l'afectiu i l'imaginatiu, en una certa proximitat que necessita un espai i un temps real compartits, com en el conte tradicional.

El material del narrador és el de la seva observació de la vida i de la seva memòria. Aquest material és inesgotable i això hauria de preservar-lo del discurs estereotipat, això mentre ell segueixi confiant en la seva pel·lícula interior i es quedi atent al seu públic. Té l'obligació de trobar la seva pròpia manera d'imprimir imatges en les seves paraules per a crear el seu univers original.

4. El narrador mut o la narradora muda

Descripció

Presentar a un grup de quatre o cinc alumnes una de les seqüències de les fotos del material d'aquesta activitat (les trobareu després de l'explicació d'aquesta activitat). En un primer moment s'hauran de posar d'acord sobre el que veuen amb l'objectiu de crear un relat a partir de les gesticulacions dels narradors o de les narradores de les fotografies per posteriorment explicar-lo oralment sense necessitat d'escriure'l. Els oients han de veure la seqüència de les fotos i després escoltar la narració que els proposa el grup.

Activitats complementàries

- Imitar amb més o menys precisió els gestos que reflecteixen les fotografies
- Proposar altres relats i provar d'explicar-los o bé esperar que els expliquin el grup de narradors i de narradores
- Enregistrar en un CD les diferents maneres d'explicar un relat

Edat: totes

Objectius

- Descobrir que la paraula gairebé sempre va acompanyada de gestos
- Descodificar el llenguatge multimodal (o no verbal)
- Aprendre a posar paraula a una seqüència de gests i a donar coherència a la història creada
- Treballar l'escolta dels altres dins l'aula
- Millorar l'expressió oral

Metodologia

S'emfasitzarà l'oralitat i l'observació atenta d'imatges fixes.

Materials

Seqüència de fotografies de diversos narradors i de narradores en acció.

Narradora muda 1

1

2

3

4

Narrador mut 2

Narrador mut 3

1

2

3

4

Narrador mut 4

1

5. Del gest a la paraula

Descripció

Joc de 37 fotografies *Del gest al mot* representant tants altres gestos típics del llenguatge multimodal. Cada fotografia està numerada. Hi ha un solucionari amb l'enunciat del significat del gest però només podrà ser consultat pel director o la directora de la partida.

Es reparteix un nombre determinat de fotos (deu per exemple) entre un grup de quatre o cinc alumnes. Cada grup anomena un director o una directora per dirigir la dinàmica del joc. Cada membre del grup ha d'interpretar les imatges i explicar verbalment el significat del gest reproduït.

Quan hi ha acord sobre el significat de cada foto, es col·loquen les imatges fent una seqüència lògica i tot el grup construeix un relat coherent que inclogui totes les imatges i s'ha d'explicar verbalment.

Si no hi ha acord, o no se sap veure el significat d'una o diverses imatges, el director o la directora del grup pot consultar el solucionari.

Activitats complementàries

- Amb una càmera digital o de mòbil retratar el llenguatge multimodal dels seus companys i de les seves companyes en diferents situacions. Es pot fer una exposició del material gràfic i, si cal, s'escriu el seu significat a sota.
- Fer un recull de gestos a la premsa i simulació de la conversa que té lloc, segons la lectura de les marques de llenguatge no verbal.

Edat: totes

Objectius

- Treballar la comprensió del llenguatge
- Posar paraula a una imatge o a un seguit d'imatges
- Prendre consciència del llenguatge multimodal que utilitzem quan ens expliquem
- Saber detectar les marques del llenguatge no verbal en una conversa
- Observar imatges i posar-hi paraules
- Observar l'entorn amb un objectiu concret, mantenir una actitud activa

Metodologia

S'emfasitzarà l'oralitat i l'observació atenta d'imatges fixes.

Material

- Col·lecció de 37 fotografies que reproduïen gestos característics del llenguatge multimodal (joc de fotografies *Del gest al mot* adjuntat al dossier)
- Càmeres digitals o de mòbils
- Murals, tissors, pega

Repertori bàsic d'emblemes catalans⁹ (selecció)

Lema	Breu descripció morfològica
1. ALERTA	Dit sota l'ull estira la pell
2. AUTOSTOP	Puny tancat, polze estirat
3. BEURE	Polze estirat cap a la boca
4. BOIG (BOGERIA)	L'índex fa rotacions al cap
5. BORRATXO (BORRATXERA)	Copets a la punta del nas
6. BURLA (LLENGOTES)	Treure la llengua
7. BURLA (PAM I PIPA)	Mà oberta en ventall davant del nas
8. CANSAMENT	Bufar amb les galtes inflades
9. CONJUR (ATRACCIÓ BONA SORT)	Creu amb l'índex i el del mig
10. DEMANDA	Mà en cassola davant del cos
11. DESCUIT (PARLA)	La mà estirada tapa la boca
12. DETINGUT (EMMANILLAT)	Punyets de costat tocant-se
13. DINERS	Fregar el polze amb l'índex
14. DUBTE	Mans obertes/arronsar espatlles
15. FÀSTIC	La boca s'obre com per vomitar
16. FOTOGRAFIA	Polzes i índexs imiten una càmera
17. GENS (MÍNIM)	Ungla del polze amb l'índex
18. HORA	Índex colpejant el canell
19. INTERROGACIÓ	Cop de cap enrere i mans obertes
20. LLEGIR	Mans obertes juntes davant del cos
21. LLOANÇA (EXCEL·LENT!)	Els llavis fan un petó als dits
22. MALAMENT	Polze estirat cap avall/puny tancat
23. MENJAR	Dits en pera cap a la boca
24. PLORAR	Punyets fregant els ulls
25. POBRESA (ESCURAT)	Treure els folres de les butxaques

⁹ Recopilació reproduïda amb correccions, de Payrató (1994), i basada en els treballs de 1989 i 1993.

26. PREC	Mans com si es resés, oscil·lant
27. PRESUMIR	Redreçar el cos/arronsar espatlles
28. PUDOR	Polze i índex pressionen el nas
29. REBUIG (PROU!)	Braç estirat amb la mà oberta
30. RECORDAR (IDEA)	L'índex al cap i se'n separa
31. ROBAR	Rotació dels dits plegant-se
32. SATISFACCIÓ (GUANYADOR, VICTÒRIA)	Punys vibrant enlaire
33. SENTIR (ESCOLTAR)	Índex estirat assenyalant l'orella
34. SILENCI	Índex en vertical davant els llavis
35. SON (DORMIR)	El cap recolzat de costat a les mans
36. SORPRESA	Alçament brusc de les celles
37. XUCLAT (PRIM, MALALT)	Mà pressionant les galtes

6. *Les odissees d'una Zeta*

Cartes per inventar relats

Instruccions

Descripció:

Joc de 16 cartes representant 16 funcions (accions) extretes de les rondalles meravelloses.

Nombre de jugadors o de jugadores

Màxim 16 (partides individuals) o 32 (partides per parelles).

Descripció del joc a mode de rondalla

Inici

Es barregen les cartes, es tallen i es tornen a empilar.

Es reparteixen entre els jugadors o les jugadores.

Nus

Comença el jugador o la jugadora nomenat prèviament pel grup, independentment de la carta que tingui.

L'ordre de tirada segueix el sentit de les agulles del rellotge.

El següent jugador o la següent jugadora tira, sempre que tingui una carta més alta; si no, cedeix el torn.

Es continua així successivament fins a arribar a la carta núm. 16, o fins que s'acaba la ronda.

Les cartes es col·loquen de cara enlaire per ordre de tirada.

Desenllaç

Es llegeix en veu alta l'enunciat de les cartes.

El grup crea una història seguint l'ordre de les cartes de més petit a més gran.

Epíleg (opcional)

El grup pot explicar la història davant d'un públic ajudant-se de les cartes o sense elles.

Edat: totes

Metodologia

S'emfasitzarà l'oralitat.

7. A la recerca d'un conte explicat

Descripció

Motivar l'alumnat que surti a la recerca d'algú que accepti de ser gravat mentre explica un conte de viva veu, sense imatges ni llibres de reforç. Aquest treball es pot fer individualment o en grup.

Activitats complementàries

- Gravar la sessió en vídeo i/o fer-ne fotografies. Perquè la situació sigui el més real possible es pot convidar persones (grans o petites) a escoltar. Caldrà guardar les següents dades: les de la persona que explica (edat, nom, formació) i la relació que guarda amb l'enregistrador o l'enregistradora; les de les persones que escolten (edat, nom, relació o parentesc amb els gravadors o les gravadores amb el narrador o la narradora), i el dia, lloc i hora de la narració.

Es valorarà si el conte era conegut pels gravadors o les gravadores, si se n'ha explicat una mateixa versió, etc. Es pot fer un CD amb la gravació i regalar-lo al narrador o narradora. Es pot escoltar a classe o visionar (si es tracta de vídeo).

Es pot treure el so de la cinta i convidar a desxifrar algunes de les coses que es diu en funció de l'expressió i gestos del narrador o narradora (veure activitat 4. *El narrador mut o la narradora muda*).

Edat: Totes

Objectius

- Interessar-se per les persones i contes que ens envolten
- Descobrir els diferents llenguatges que es posen en marxa quan s'expliquen contes
- Saber crear l'entorn adequat perquè algú expliqui confortablement i altres escoltin de gust

Metodologia

Per dur a terme aquesta activitat caldrà sortir de l'escola. Per tant, s'haurà de tenir en compte el comportament de cada noi o noia o grup de treball en el seu transcurs.

Materials

- Enregistradora de mà, micròfon i peu del micròfon (per al relat)
- Equip de so per escoltar a classe el resultat
- Opcional: càmera de fotos i vídeo

8. Com quedem, *Patufet*, *Pere Milet*, *Periquillo*, o *Cigronet*?

Descripció

És un treball per fer en grup.

Partir de quatre versions de l'ATU 700 (la rondalla d'en *Patufet*, *Pere Milet*, *Periquillo* i *Es ciurons que tornaren minyons*) i conèixer-les totes, distingir-ne les diferències, saber identificar quines funcions corresponen i, posteriorment, elaborar una nova versió (de tot el grup o individual). Es poden representar les funcions trobades fabricant-se unes noves cartes i exposar-les o fer-les servir per jugar. També es pot buscar un oient o un grup d'oients per poder-la explicar.

Activitats complementàries

- Es divideix la classe en quatre grups. Cadascun té una versió escrita de l'ATU 700. Després de la lectura cada grup busca a quines funcions correspon la seva versió amb l'ajut del joc de cartes *Les odissees d'una Zeta*. Entre tots fabriquen les cartes de la seva versió (a la manera de les vinyetes) amb dibuixos o signes gràfics i emplenant el mateix enunciat del dit joc de cartes. A continuació, es compara la feina de cada grup i es posa en comú.

Posteriorment, el mateix grup tria i construeix la seva pròpia versió ajudant-se de les funcions obtingudes entre els quatre grups. Les cartes construïdes per cada grup es poden exposar, usar per construir altres contes, com a ajudants per explicar contes.

Si es vol, els nois i les noies poden anar a les classes de companys més petits o companyes més petites i explicar la seva versió, amb o sense l'ajut de les funcions dibuixades. Si s'acorda fer-ho amb les cartes, la funció pot assemblar-se molt a la narració d'un retaule, com es feia abans (recordi's l'obra de teatre *La zapatera prodigiosa* de Federico García Lorca).

Edat: Totes

Objectius

- Posar en pràctica la noció de funció
- Fer comparacions
- Introduir els alumnes a l'estructura del text rondallístic
- Fer treballar la memòria sense que es noti
- Aproximar els nois i noies a la noció de versió
- Fer una nova versió a partir de quatre textos
- Expressar-se sense ajut del paper ni del guió davant d'un públic
- Consolidar un estil personal

Materials

- Enregistradora de mà, micròfon i peu del micròfon (per al relat)
- Equip de so per escoltar a classe el resultat
- Opcional: càmera de fotos i vídeo
- La rondalla *El gra de mill* (ATU 700), recollida i transcrita per la folklorista Sara Llorens el 1902 i publicada en el Rondallari de Pineda (2006) en una edició a cura de Josefina Roma (editada per l'Ajuntament de Pineda de Mar)
- ALCOVER, ANTONI M., "Es ciurons que tornaren minyons" dins *Aplec de rondaies mallorquines d'en Jordi des Recó*, volum 23. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 1992.
- AMADES, JOAN, "En Patufet" dins *Folklore de Catalunya 1: Rondallística*. Barcelona: Selecta, 1994.
- CAMARENA, J. I CHEVALIER, M., "Periquillo" dins *Catálogo Tipológico del cuento popular español. Cuentos maravillosos*. Madrid: Gredos, 1995.
- ROS, ROSER, "En Pere Milet" dins *33 contes*. Barcelona: Ed. Rosa Sensat, 1986.

El gra de mill

Hi havia un home i una dona que sempre deien:

—Ai, Nostre Senyor, dóna'ns un fill, encara que sigui petit com un gra de mill.

Un dia la dona tenia la cassola al foc i es troba que li falta safrà i canyella i diu:

—Ai, Senyor! Que em serviria un fill encara que fos petit com un gra de mill.

Encara no havia dit això que sent:

—Mare, mare! Ja us aniré a comprar safrà i canyella.

Ella mira i mira per tots cantons i veu un gra de mill, tan petit que gairebé no es veia i li diu:

—Ja podràs dur el cistell?

—Prou!

La seva mare li dóna el cistell i se'n va.

—A Maria! Cinc cèntims de safrà i cinc cèntims de canyella. Cinc cèntims de safrà i cinc cèntims de canyella.

—I ara! —deia la dona de la botiga—. No veig sinó un cistell.

Però ell anava cridant:

—Cinc cèntims de safrà i cinc cèntims de canyella. Cinc cèntims de safrà i cinc cèntims de canyella.

Tant i tant va cridar que la dona el va veure i el va despatxar. Se'n va i es posa a ploure fort. Semblava que donaven l'aigua per l'amor de Déu! El gra de mill posà el cistellet per un regueró, hi saltà a dintre i deia:

—Camina cistell, cistell que estic cansat.

I el cistell caminava regueró avall. Però en arribar davant de casa seva el cistell no es va voler aturar. Se'n va anar avall fins al capdavall del carrer.

El cistell es va tombar i va quedar encallat, però l'aigua es va endur el gra de mill fins a una horta i va anar a parar sota una fulla de col. Quan va passar la pluja, va venir un bou a pasturar i es va menjar aquella fulla de col, amb el gra de mill i tot.

Vet aquí que el pare del gra de mill va anar a buscar-lo.

—Gra de mill! Gra de mill!

Ell deia:

—Sóc a la panxa del bou que no hi neva ni hi plou!

I el pare hi tornava:

—Gra de mill!, Gra de mill!

I ell deia:

—Sóc a la panxa del bou que no hi neva ni hi plou!

El seu pare va fer matar aquell bou i va dir a la mocadera que tingués molt de compte amb la mocada, que el gra de mill no anés a parar a la comuna. I el pobre gra de mill a la comuna va anar a parar.

Però el seu pare va treure la mesquita, se'l va trobar i el va rentar.

9. *Kirikú i la bruixa*

Descripció

Visionar el dvd *Kirikú i la bruixa*¹⁰.

Després, en grup, treballar la pel·lícula i seccionar-la per funcions, com l'estructura de les rondalles (vegeu l'apartat 6.3. *Seccionant rondalles* del dossier *Conte ve, mentida va*).

Activitats complementàries

- Treballar aquesta rondalla africana i comparar el seu protagonista amb el de la rondalla de l'activitat anterior (*Tom Thumb*).
- Treballar aquesta rondalla en un altre context que no sigui l'africà i veure quines conseqüències té, quins canvis se li han de fer perquè funcioni.
- Posar l'argument de la pel·lícula dins el joc de cartes de *Les odissees d'una Zeta*.

Edat: Totes

Objectius

- Prendre consciència de la universalitat de les rondalles
- Saber jugar amb les seves funcions i reconèixer-ne l'estructura

Materials

- Dvd *Kirikú i la bruixa*
- El joc de 16 cartes *Les odisses d'una Zeta*

10 OCELOT, MICHEL, *Kirikú i la bruixa* (*Kirikou et la sorcière*) Espanya: Universal Pictures Spain, 2001.

10. Vet aquí que una vegada i aquest conte s'ha acabat

Descripció

Recollir entre les persones properes al grup d'alumnes totes les fórmules d'inici i de tancament de contes possibles, en diferents llengües i diversitat de formes de parlar. Caldrà demanar la seva traducció, encara que l'objectiu és poder ser dites en la llengua original. El procés de recollida s'ha de fer de manera acurada, deixant constància a la gravació referents de la persona que parla (nom, edat, ocupació, origen, llengua, significat del fragment enregistrat i, si pot ser, com el va conèixer).

Activitats complementàries

- Gravar, escriure, recitar, enganxar les unes a les altres, fins a fer-ne un document sonor que sense que vulgui dir res tingui la sonoritat i el ritme de les cançons del hip hop.

Edats: Cicle superior de primària i ESO

Objectius

- Aproximar l'alumnat al món del hip hop a través d'expressions procedents de la tradició oral de llocs diversos
- Convidar a pronunciar a manera de joc sonor el so de diferents llengües

Metodologia

S'emfasitzarà l'oralitat i l'expressió corporal.

Materials

Per a les activitats complementàries:

- Enregistradora de mà, micròfon i peu del micròfon (per a la fase de recollida)
- Equip de so per escoltar a classe el resultat
- Opcional: càmera de fotos i vídeo

11. Recrear contes

Descripció

Escoltar per petits grups els tres contes del CD de *Contes de tots colors*:

- *De com el Gran Creador i en Banyeta van fer el món*
- *Per què la terra és rodona?*
- *Les orelles del conill*

Comparar els tres personatges que segons aquests relats van crear el món i aportar dades sobre ells (aprofitar la presència de nois i noies originaris d'aquestes cultures perquè informin o busquin a les seves famílies aquestes informacions), fer el perfil de cadascun d'ells. Com els anomenen els diferents narradors o narradores? Són malcarats o malcarades? Quin horari laboral tenen? On viuen? Com s'accedeix a casa seva? Quin tracte mantenen amb les seves criatures?

Activitats complementàries

- Per petits grups, elaborar un dels tres relats manllevant la figura del creador o creadora d'un dels altres relats. Fer el guió del conte determinant bé les diferents parts del conte, seqüenciant els passos, posteriorment explicar-lo al grup classe. Ho pot fer un sol narrador o narradora o es pot compartir la narració entre uns quants.

Exemple de guió de seqüenciació d'un conte

Exemple de guió de seqüenciació del conte *Les orelles del conill* per a ser complementat pel grup que treballa el conte:

- Descripció inicial de l'aspecte exterior del Tío Conejo.
- El Tío Conejo veu tres animals i de cadascun d'ells enveja alguna cosa.

Animal 1

Què li enveja el Tío Conejo?

Animal 2

Què li enveja el Tío Conejo?

Animal 3

Què li enveja el Tío Conejo?

- El Tío Conejo demana compte al senyor que havia fet tots els animals i aquest li proposa un tracte:

Si passa les tres proves que li posa, li concedirà tot el que reclama.

- Enumeració de la primera prova
- Enumeració de la segona prova
- Enumeració de la tercera prova

- El Tío Conejo es disposa a realitzar les proves.

Primera prova:

- Indret on transcorre
- Animal afectat
- Acció a realitzar
- Resultat

Segona prova:

- Indret on transcorre
- Animal afectat
- Acció a realitzar
- Resultat

Tercera prova:

- Indret on transcorre
 - Animal afectat
 - Acció a realitzar
 - Resultat
- Tancament del conte i conseqüències pel Tío Conejo de cara a la posteritat.
 - Valoració del comportament del senyor que havia fet tots els animals.

Si es vol, es pot enregistrar un CD amb les noves versions.

Edat: Totes

Objectius

Introduir l'alumnat a la narració artística i alhora pedagògica amb els següents paràmetres:

- Comprendre el text a través de l'escolta per poder-lo explicar
- Recrear el text, ja en format discurs, per assegurar-ne l'apropiació
- Verificar el coneixement del relat
- Expressar-se sense ajut del paper ni del guió davant d'un públic
- Consolidar un estil personal
- Representar l'abast de l'art d'explicar
- Construir la imatge mental de l'univers representat en el conte escollit per explicar
- Descobrir l'existència de les parts intocables del conte
- Introduir detalls i canvis fruit de l'estil personal sense alterar la naturalesa del conte

Metodologia

S'emfasitzarà l'escolta com un instrument per a l'apropiació del relat.

Materials

- CD de *Contes de tots colors* per escoltar.

Per a les activitats complementàries:

- Enregistradora de mà, micròfon i peu del micròfon (per al relat)
- Equip de so per escoltar a classe el resultat
- Opcional: càmera de fotos, vídeo